

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ Й ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА
ЖУРНАЛІСТИКИ**

Кафедра англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ НА
ПРИКЛАДІ РОМАНУ ДЖОНА ГРІШЕМА «КЛІЄНТ»**

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти “магістр”

Виконала: студентка II курсу 202М групи
Спеціальності 035 Філологія
(германські мови і літератури
(переклад включно), перша - англійська)
Освітньо-професійної програми
Філологія (германські мови і літератури
(переклад включно), перша - англійська)
Жадан Олена Володимирівна
Керівник – канд.пед.н., доцент
Кіщенко Юлія Володимирівна
Рецензент – начальник центру
міжнародного співробітництва
Херсонської Торгово-промислової
палати Лариса Пономаренко

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичне підґрунтя дослідження юридичної термінології в художньому перекладі	7
1.1. Поняття «термін» та «юридичний термін» у сучасних лінгвістичних студіях.....	7
1.2. Лексико-семантичні та структурні особливості юридичної термінології сучасної англійської мови.....	10
1.3. Способи перекладу англійськомовних юридичних термінів у художньому творі.....	13
РОЗДІЛ 2. Співвідношення способів перекладу українською мовою юридичних термінів у романі Дж. Грішема «Клієнт»	20
2.1. Структурно-семантична класифікація юридичних термінів у романі Дж. Грішема «Клієнт».....	20
2.2. Способи перекладу юридичної термінології у романі Дж. Грішема «Клієнт».....	24
2.2.1. Еквівалентний переклад як провідний спосіб відтворення юридичних термінів	24
2.2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі юридичних термінів.....	28
ВИСНОВКИ	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44
ДОДАТОК А	53

ВСТУП

Переклад термінології, зокрема юридичної, викликає особливу зацікавленість фахівців теорії і практики перекладу. Юридичні терміни, які є складовою мови права, відображають правові реалії держави. Загальновідомо, що у кожній державі світу ці реалії відрізняються, результатом чого стають певні труднощі при перекладі юридичної термінології з однієї мови на іншу.

Питання, пов'язані з особливостями перекладу юридичних термінів і пошуком їх еквівалентів у мові перекладу, вивчаються, зазвичай, на матеріалі фахових текстів. У сучасному мовознавстві існує значна кількість розвідок, присвячених проблемам перекладу юридичної термінології, вжитої саме в правничих документах. Однак такого роду тексти є лише однією зі сфер вживання та функціонування юридичних термінів. Останнім часом особливий інтерес у мовознавців викликає переклад юридичних термінів у неправових текстах, що зумовлює **актуальність** обраної теми кваліфікаційного дослідження. Актуальність роботи також зумовлена популярністю художніх творів жанру «юридичний трилер» та затребуваністю їх перекладу українською мовою.

Дослідженню особливостей перекладу юридичних термінів присвячено чимало праць вітчизняних учених, як от О.М. Волченко, В.В. Нікішиної, Є.В. Долинського, В.Г. Згурської, В.І. Карабана, Г.А. Сергєєвої, О.О. Ходаковської, І.І. Шумило, М.Г. Карпушиної та інших. На теренах зарубіжної лінгвістики вивченням цього питання також займалися багато дослідників, зокрема E. Alcaraz, B. Hughes, D. Cao, J. Febrero, A. Imre, F. Olsen, A. Lorz, D. Stein, S. Sarsevic, S. Smith та інших.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано на кафедрі англійської філології та світової літератури імені

професора Олега Мішукова Херсонського державного університету в межах наукової теми «Вплив лінгвальних та екстралінгвальних чинників на формування фахівця з іноземних мов у сучасному мультикультурному просторі» (державна реєстрація № 0117U 003763).

Мета дослідження полягає у визначенні особливостей перекладу юридичних термінів у романі Джона Грішема «Клієнт» українською мовою.

Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- схарактеризувати й розмежувати поняття «термін» та «юридичний термін»;
- розглянути лінгвістичні класифікації юридичної термінології і способи її перекладу у художньому творі;
- виявити і обґрунтувати основні способи відтворення юридичних термінів у романі Джона Грішема «Клієнт» українською мовою;
- здійснити кількісний аналіз перекладацьких трансформацій з метою відстеження тенденцій їх застосування під час перекладу юридичної термінології у художньому творі.

Об'єктом дослідження є юридичні терміни у романі Джона Грішема «Клієнт».

Предмет дослідження – способи перекладу юридичної термінології у романі Джона Грішема «Клієнт» українською мовою.

Матеріалом дослідження слугували юридичні терміни, вилучені з тексту роману Джона Грішема «Клієнт».

Методологічна основа дослідження має комплексний та розгалужений характер, що включає в себе застосування як загальнонаукових (*аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення*), так і лінгвістичних методів, серед яких *метод лінгвістичного спостереження* та *метод суцільної вибірки* для інвентаризації й систематизації фактологічного матеріалу; *дефініційний метод* для перекладу

англійськомовних безеквівалентних юридичних термінів; *структурно-семантичний аналіз* для визначення формально-змістових характеристик юридичних термінів у романі Джона Грішема «Клієнт»; *функціональний аналіз* для визначення функціональних характеристик англійськомовних юридичних термінів, що визначають способи їх перекладу українською мовою; *трансформаційний аналіз* для визначення та опису застосованих перекладацьких трансформацій; *метод кількісного аналізу* для встановлення особливостей функціонування та співвідношення способів перекладу виявлених юридичних термінів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі вперше досліджено особливості юридичної термінології у романі Джона Грішема «Клієнт» та ефективних способів її відтворення українською мовою.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що її результати уточнюють способи перекладу юридичних термінів у творах художньої літератури і є певним внеском у теорію термінознавства та перекладознавства.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що його результати можуть бути використанні при викладанні «Практичного курсу перекладу», «Практики усного і писемного мовлення англійської мови», а також у лекційних курсах із «Зіставної лексикології англійської та української мов», «Інтерпретації художнього тексту», при написанні курсових і кваліфікаційних робіт студентами.

Апробація результатів роботи. Результати дослідження було обговорено на засіданнях кафедри англійської філології та світової літератури імені професора Олега Мішукова Херсонського державного університету.

Результати проведеного дослідження були виголошені на XI науковій конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу» (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 15-16 квітня 2021 р.) та висвітлені у тезах доповіді «Теоретичні та прикладні питання перекладу юридичної термінології».

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДГРУНТЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

1.1. Поняття «термін» та «юридичний термін» у сучасних лінгвістичних студіях

Поняття «термін» у лінгвістиці є складним та дискусійним, тому у сучасних наукових дослідженнях з даної тематики спостерігається неоднозначність його трактування. В.І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки [20, с. 305]. Г.А. Сергєєва дане поняття тлумачить як «мовну одиницю спеціальної сфери вживання, яка є словесним позначенням наукового поняття, має закріплене дефініцією термінологічне значення, що є семантичною основою відповідного поняття і реалізується в межах певного термінологічного поля» [41, с. 4].

О.В. Федоров поняття «термін» розуміє як окреме слово чи утворення на основі іменникового словосполучення, що позначає професійне поняття і призначене для задоволення специфічних потреб спілкування в галузі певної професії [45, с. 246].

Основними ознаками терміну науковці вважають мовну правильність, стислість, однозначність у межах терміносистеми, дефінітивність, точність, стилістичну нейтральність, незалежність від контексту, милозвучність, відсутність синонімів [2, с. 40; 43, с. 34; 64, р. 98]. Однією із найважливіших ознак терміну є його системність [43, с. 35], тому він може існувати лише як елемент певної терміносистеми [13, с. 11; 46, с. 19]. Остання визначається науковцями як знакова модель певної теорії спеціальної сфери знань або діяльності, елементами якої є лексичні

одиниці певної мови, що використовуються зі спеціальною метою [25, с. 120]; впорядкована сукупність термінів, які адекватно висловлюють систему понять теорії, що описують певну спеціальну сферу людських знань чи діяльності [46, с. 19].

Слід зауважити, що більшість дослідників акцентують увагу на нерівнозначності термінів «терміносистема» і «термінологія». Принципова різниця між ними полягає в упорядкованості першої і стихійності другої [6, с. 60; 16, с. 43; 33, с. 43; 74, с. 80; 77, с. 177].

Для характеристики елементів терміносистеми науковці послуговуються різними принципами класифікації: якщо за основу покладено лексико-семантичний принцип, то терміносистема членується на лексико-семантичні групи, якщо тематичний – на тематичні групи [33, с. 43; 24, с. 150; 36, с. 24; 43, с. 40]. Термінологічна група – це сукупність термінів, що поєднані на підставі однієї спільної теми, які репрезентують фрагмент позамовної дійсності [43, с. 42].

Термінологічна лексика пов'язана з юриспруденцією формує юридичну (правову) терміносистему – систему юридичних (правових) термінів, що використовуються у певній нормативно-правовій галузі, інституті чи певному джерелі права або у відповідній правовій теорії [39, с. 20].

Юридичний термін, за визначенням Н.В. Артикуци, – це слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державноправових явищ і має визначення у юридичній літературі [2, с. 39]. До юридичної термінології належать назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до юриспруденції та сфери її функціонування у суспільстві [8, с. 86].

На думку М.І. Любченко, визначення поняття юридичний термін повинне базуватися на двох складових – загальній характеристиці терміна і

визначенні способів походження юридичних термінів, оскільки саме цей критерій зумовлює їх специфіку [29, с. 40]. Враховуючи зазначене й орієнтуючись на романо-германську правову традицію, де нормативно-правовий акт є базою для утворення та функціонування юридичної термінології, дослідниця надає таке трактування юридичного терміну: «це слово або словосполучення, яке виступає узагальненим найменуванням певного правового поняття або поняття, яке не є правовим, але в результаті функціонування у сфері юриспруденції набуває специфічних значеннєвих відтінків, вводиться в обіг представниками юридичної науки або законодавцем, характеризується емоційною нейтральністю та відносною стійкістю» [29, с. 45].

У науковій літературі для позначення юридичного терміну деякі науковці послуговуються також синонімічними поняттями «правничий термін» і «правовий термін», які розуміють як вжите у законодавстві слово або словосполучення, що є узагальненим найменуванням правового поняття, характеризується точним, визначеним змістом і змістовою однозначністю [49, с. 25]; слово чи словосполучення, яке є узагальненим найменуванням певного правового поняття і яке використовують у мовах правотворчості, правотлумачення, правозастосування, правореалізації, професійній правничій мові та у мові правничої науки [39, с. 19].

У лінгвістичних дослідженнях останніх років спостерігається тенденція до нового, когнітивно-семіотичного аспекту вивчення юридичних термінів [7; 9; 30; 40; 42; 51; 58; 59; 65], де вони визначаються як вербалізований результат професійного мислення, значущий лінгвокогнітивний засіб орієнтації в професійній сфері і важливий елемент професійної комунікації [9, с. 51].

Юридичні терміни, як і терміни інших терміносистем, характеризуються такими ознаками: системність, наявність дефініції,

точність, стислість, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів, відповідність правилам і нормам мови, експресивна нейтральність, милозвучність [39, с. 19; 46, с. 19–20]. Якщо юридичний термін має визначення у нормативно-правових актах, він характеризується як кодифікований, тобто такий, що є нормою для використання у всіх законодавчих і підзаконних актах, діловій документації та сфері усної ділової комунікації [8, с. 86]. С. Сміт вважає, що характерною рисою юридичної мови, й терміносистеми зокрема, є те, що вона є результатом юридичних традицій, мислення та культури [75, р. 190].

Отже, термін у сучасній лінгвістиці визначається як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки. Від інших мовних одиниць терміни відрізняються такими властивостями, як системність, наявність дефініції, точність, стислість, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів, відповідність правилам і нормам мови, експресивна нейтральність, милозвучність. Юридичний (правовий, правничий) термін у контексті дослідження, слідом за Н.В. Артикуцою, розуміємо як слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державноправових явищ і має визначення у юридичній літературі.

1.2. Лексико-семантичні та структурні особливості юридичної термінології сучасної англійської мови

Як зазначає І.М. Гумовська, особливість юридичної термінології порівняно з іншими термінологічними системами полягає у своєрідності словотворчих моделей та характерному співвідношенні іншомовних та національних елементів [12, с. 10]. Для впровадження правильного

перекладу юридичних термінів важливо знати особливості їх структури, семантики та походження.

За будовою розрізняють такі групи юридичних термінів:

1) Прості, які складаються з одного слова (іменника, прикметника, дієслова, прислівника). В юридичній терміносистемі спостерігається домінування іменникових форм, що обумовлює її субстантивований характер [21, с. 259-261; 29, с. 46; 39, с. 22; 50, с. 276];

2) Похідні, утворені шляхом афіксації [50, с. 276];

3) Складні, утворені з двох основ, що пишуться разом або через дефіс [21, с. 259-261; 50, с. 276; 39, с. 22];

4) Терміни-словосполучення [21, с. 259-261; 29, с. 46-48; 50, с. 276] або складені терміни [39, с. 22], які мають у своєму складі два і більше компонентів. Термінологічні словосполучення складаються із стрижневого і залежних компонентів, які уточнюють, конкретизують значення головного терміна [29, с. 47]. Найбільш поширеними в англійській мові є дво- і трикомпонентні юридичні терміни-словосполучення, утворені за такими моделями: Adj+N, N+N, Adj+Adj+N; N+N+N; N+Adj+N; V+N; V+Adj+N [21, с. 259-261].

Деякі дослідники надають іншу структурну класифікацію юридичних термінів, наприклад, В.Г. Згурська [17] виділяє три їх групи, вважаючи похідні юридичні терміни різновидом простих. Дослідниця зазначає, що прості терміни є неоднорідними за кількістю словотворчих компонентів і поділяються на такі типи: 1) терміни, що мають у своїй структурі лише одну основу; 2) терміни з однією основою та афіксом або декількома афіксами; 3) терміни, утворені шляхом складання основ; 4) терміни, утворені за допомогою складання основ та афіксації [17, с. 537].

С.М. Нікіфорова, посилаючись на положення Енциклопедичного юридичного словника, за основу класифікації юридичних термінів бере критерій їх «зрозумілості» населенню і виділяє такі їх групи:

1) Загальнозначущі терміни, які вживаються у повсякденному житті, а тому зрозумілі всім;

2) Спеціальні юридичні терміни, що мають особливий правовий зміст, тому у більшості випадків зрозумілі лише фахівцям у галузі права;

3) Спеціально-технічні терміни, що відображають область спеціальних знань (наприклад, техніки, економіки, медицини і т.д.), тому зрозумілі не лише юристам, але й фахівцям відповідної сфери [32, с. 175].

О.А. Лисенко надає класифікацію юридичної термінології за трьома критеріями. За критерієм вживання у різних сферах комунікації дослідниця розрізняє загальнонаукові (використовуються у різних наукових дисциплінах і відтворюють фахові поняття загальноновживаної лексики), міжгалузеві (мають невелику сферу застосування і зустрічаються в декількох сферах науки) та вузькоспеціальні (мають значення, що належать лише до сфери юриспруденції) юридичні терміни. За семантикою юридичні терміни поділяються на однозначні та багатозначні, а за характером смислових відношень – на терміни, що мають родо-видові, синонімічні та антонімічні відношення [26, с. 167].

Іншим мовознавчим критерієм класифікації юридичних термінів є їх походження, згідно якого вони поділяються на: 1) створені засобами певної мови; 2) запозичені чи скальковані з інших мов; 2) комплексні, створені першим і другим способом одночасно [39, с. 22].

Англійськомовну юридичну термінологію класифікують за етимологією таким чином:

1) суто латинські терміни;

2) терміни, що мають латинське походження, але асимілювалися в англійській мові;

3) терміни давньоанглійського походження;

4) грецького походження;

5) нормандського діалекту французької мови;

6) французько-латинського походження (увійшли до словникового складу англійської мови з латини через французьку мову);

7) німецького походження

8) англомовні терміни, що з'явилися в юриспруденції з XV ст. [44, с. 61–63; 52, р. 18-23; 60, р. 31].

Отже, у мовознавчих дослідженнях розроблено ряд класифікацій юридичних термінів за різними критеріями, зокрема, за структурою, етимологією, семантикою, за характером смислових відношень, рівнем зрозумілості населенню та за критерієм вживання у різних сферах комунікації.

1.3. Способи перекладу англійськомовних юридичних термінів у художньому творі

Використання термінологічної лексики нехарактерне для художніх творів, однак досить часто використовується письменниками з метою більш точного й реалістичного змалювання подій, персонажів тощо.

Для правильного перекладу юридичної термінології перекладачеві слід брати до уваги не лише суто лінгвістичний аспект, але й екстралінгвальний, зокрема, історію й теорію права англійськомовних країн, правових систем сучасності, міжнародного приватного та публічного права тощо [47, с. 166]. Про важливість урахування екстралінгвальних факторів при перекладі юридичних термінів, а саме їх національно-

культурної специфіки, пишуть й іноземні лінгвісти [52; 54; 55; 61; 62; 67; 69; 70; 78]. Наприклад, С. Поммер з цього приводу пише, що право, як соціокультурний феномен, завжди пов'язане з культурою певного суспільства. Тому національна правова система, в тому числі й юридична термінологія, має своє коріння в специфічній правовій традиції та культурі [70, р. 18]. Політико-правова культура суспільства, його ідеологія та моральні цінності знаходять своє відображення в юридичній термінологічній системі [69, р. 28].

У сучасному мовознавстві існує перелік вимог стосовно юридичних термінів, які повинен враховувати перекладач під час їх перекладу: відповідність нормам і правилам певної мови, систематичність, відповідність конкретній дефініції, що орієнтована на певну концепцію, відносна незалежність від контексту, точність, лаконічність, нейтральність, благозвучність і спрямованість на максимальну відповідність [76, р. 104].

Як зауважує Д. Мелінкофф, англійськомовна юридична терміносистема, у порівнянні з іншими, має значно більшу кількість сфер застосування. Причиною цього слугує множинність джерел права та застосування її у правових системах як Сполучених Штатів Америки, так і Великої Британії [66, р. 106].

Унікальність англійськомовної юридичної термінології полягає в її широкому застосуванні у неспеціальній мові, наприклад, у художніх літературі, кінофільмах, текстах засобів масової інформації [50, с. 276]. Це пояснюється тим, що терміни є найбільш інформативними одиницями тексту, стислим замінником відповідного розмовного опису або визначення понять [28, с. 4].

Роль термінів у тексті художнього твору значно відрізняється від їх основної (номінативної) функції у відповідних фахових текстах. У літературних творах терміни виконують перш за все стилістичну функцію,

зберігаючи при цьому своє предметне, й вводяться автором в тканину твору для створення певної виробничої атмосфери, надання оповіді колориту професійності, підвищення ступеню реалістичності описуваних подій, характеристики персонажів, сприяють творенню сюжету тощо [28, с. 3; 46, с. 106]. Поєднання елементів юридичного стилю з художнім дозволяє автору по-новому моделювати оповідну реальність [57, р. 73]. М.В. Антонова функцію термінів в художній літературі називає «тематичним маркуванням» [1, с. 59].

М.В. Лутцева, вивчаючи функціонування юридичних термінів у романах Дж. Гришема, дійшла висновку, що терміни в художніх творах зазнають певного «спрощення». Дослідниця пов'язує це з невластивим для них типом дискурсу, прагненням автора відобразити реалії сучасного американського суспільства характерними йому словами та виразами та зі специфікою людської свідомості [28, с. 11].

О.І. Павлова зазначає, що термін в художній літературі є основою створення художнього образу, однак це не дає право перекладачеві випустити термін або замінити його при перекладі нетермінологічною мовною одиницею, оскільки це може порушити всю цілісність сприйняття художнього твору [34, с. 196].

Під час перекладу юридичної термінології головна трудність полягає у виборі адекватного відповідника, що визначається наявністю або відсутністю еквівалента в мові перекладу. У разі його відсутності перекладачеві слід ретельно підбирати термінологічний відповідник, враховуючи такі лінгвістичні фактори як стилістична приналежність, контекстуальне оточення, мовні норми, сполучуваність слів тощо [8, с. 86]. Враховуючи контекст, перекладач підбирає відповідник, який не порушує граматичну та змістову цілісність тексту, його стилістику та несе в собі певне граматичне значення [11, с. 25].

Важливо також враховувати ступінь невідомості позначуваного об'єкта. Правильний переклад специфічної лексики англійської мови передбачає врахування особливостей одиниць мови оригіналу, їх денотативної та конотативної семантики, структурних якостей [8, с. 87]. Важливо, щоб перекладач мав «юридичну грамотність» як рідною, так і іноземною мовою [20, с. 45].

Переклад термінології, вжитої у художньому тексті, здійснюється за допомогою певних граматичних та лексичних прийомів, направлених на адекватне сприйняття читачем перекладеного тексту [11, с. 25]. Основним способом перекладу англійськомовних юридичних термінів української мовою є використання повного україномовного еквіваленту [14, с. 59; 21, с. 58; 27, с. 110–111] або аналоговий переклад [8, с. 87]. Цей спосіб перекладу юридичних термінів в художньому тексті є основним, оскільки у більшості випадків українські еквіваленти мають ідентичне конотативне значення, що сприяє збереженню їх стилістичних функцій та експресивності в перекладі [4, с. 17].

Текстовий перекладацький еквівалент – це будь-яка форма мови перекладу (текст або його частина), що еквівалентна до даної форми вхідного тексту [56, р. 74; 72, р. 82]; необхідна форма перекладу [53, р. 77]. У теорії перекладу розрізняють формальну та динамічну еквівалентність. Перший тип передбачає передачу перекладачем максимально точної структури і змісту оригінального повідомлення, другий – створення між текстом перекладу та його реципієнтом такого зв'язку, який існував між оригінальним текстом та носієм мови [68, р. 7–9].

Переклад термінів у текстах художньої літератури не обмежується такими жорсткими вимогами, як у наукових розвідках, тому від еквівалента не вимагається гранична точність відповідності терміну. Під час перекладу художнього твору допускається використання кількох еквівалентів за

умови, що вони своєю різноманітністю не порушують логічності сприйняття [34, с. 196].

Оскільки правова система будь-якої країни є унікальною, трапляються ситуації, коли в мові не існує відповідника для художнього відтворення іноземного юридичного терміну [73, р. 91]. У такому випадку перекладач може запропонувати влучний еквівалент, який з часом може бути використаний вітчизняними правниками як термін [8, с. 141]. Аналогічний спосіб перекладу безеквівалентних термінів пропонує й В.Н. Комісаров, зазначаючи, що перекладач може створити власний неологізм [23, с. 87].

Інші лінгвісти [10, с. 109; 27, с. 112; 22, с. 106] пропонують у таких випадках послуговуватися перекладацькими трансформаціями – якісно різноманітними міжмовними перетвореннями, які здійснюються для досягнення перекладацької адекватності всупереч відмінностям у формальних та семантичних системах двох мов [3, с. 37]; способами перекладу, що можуть бути використані під час перекладу різних джерел, коли словникова відповідність структури відсутня або не може бути використана у даному контексті [23, с. 51]. У ході відтворення юридичної термінології перекладачеві досить часто доводиться використовувати різноманітні трансформації, зважаючи на ряд розбіжностей у граматичній, синтаксичній та морфологічній будовах англійської та української мов [8, с. 88].

У науковій літературі існує значна кількість класифікацій перекладацьких трансформацій за різними критеріями. Наприклад, О.В. Подвойська пропонує типологією, яка включає чотири типи трансформацій: перестановка, заміна, додавання та вилучення [38, с. 376–379].

В.Н. Комісаров дає більш вичерпну класифікацію перекладацьких трансформацій, розділивши їх у три групи [23, с. 160]:

1. Лексичні: транскодування, калькування, лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція).

Транскодування [10, с. 109; 22, с. 110; 27, с. 112]. Різновидами транскодування є транскрибування (копія звукової форми слова), транслітерування (копія його графічної форми), змішане транскодування (частково копіюється звукова і графічна форми слова одночасно) та адаптивне транскодування (форма слова копіюється, частково адаптуючись до норм мови перекладу) [48, с. 31].

Калькування [8, с. 87; 10, с. 109; 14, с. 59; 22, с. 110; 27, с. 112] – копіювання структури слова, словосполучення або речення мови оригіналу у мові перекладу. Може здійснюватися на трьох рівнях: морфемному, словосполучень та речень [48, с. 30].

Конкретизація передбачає переклад, при якому відбувається заміна слова або словосполучення іноземної мови з більш широким предметно-логічним значенням на слово в перекладі з більш вузьким значенням. Генералізація, навпаки, полягає у заміні одиниці мови оригіналу, що має вужче значення, одиницею мови перекладу з ширшим значенням [23, с. 168–170].

Модуляція (смісловий розвиток) – це заміна слова вхідної мови на слово мови перекладу, значення яких можна вивести логічним шляхом з початкового значення [23, с. 177].

2. Граматичні: синтаксичне уподібнення (дослівний переклад), граматичні заміни (заміни форм слова, частин мови, членів речення), членування і об'єднання речень.

3. Комплексні (лексико-граматичні): описовий, антонімічний переклад та компенсація.

Описовий переклад [10, с. 109; 14, с. 59; 22, с. 114; 27, с. 112; 34, с. 196] або експлікація [8, с. 87] – це спосіб відтворення юридичних термінів, який доцільно використовувати лише за умови відсутності їх еквівалентів. Його суть полягає у перекладі терміну словосполученням, яке максимально близько передає його семантику. В.Г. Згурська зауважує, що перед застосуванням цього способу перекладу необхідно переконатися, що в мові перекладу відсутній необхідний відповідник, щоб не створювати термінологічні дублети [17, с. 541].

Антонімічний переклад передбачає заміну будь-якої одиниці мови оригіналу протилежною за значенням одиницею в мові перекладу з необхідною для збереження змісту перебудовою усього речення [35, с. 81].

Компенсація – це спосіб перекладу, при якому елементи змісту оригіналу, втрачені при перекладі, передаються елементами іншого порядку, іноді в іншому місці тексту [23, с.123].

Інші науковці виділяють також перекладацький прийом контекстуальної заміни [11, с. 25], заміни видового поняття родовим або синонімом [34, с. 196] у тих випадках, коли існуючий відповідник терміну не підходить для певного контексту і виникає необхідність замінити його.

Трапляються випадки, коли під час перекладу терміни, вжиті у художньому тексті, взагалі вилучаються, якщо це не порушує його змістовну цілісність. Вилучення терміну може бути повним (переважно у випадках з однокомпонентними термінами) та частковим (з багатоконпонентними термінами) [11, с. 26; 34, с. 196].

Таким чином, основним способом перекладу англійськомовної юридичної термінології у художньому тексті є підбір її повних українськомовних еквівалентів. У тих випадках, коли такий еквівалент в українській мові відсутній, перекладач, враховуючи особливості терміну і тексту, обирає одну із перекладацьких трансформацій.

РОЗДІЛ 2

СПІВВІДНОШЕННЯ СПОСОБІВ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ У РОМАНІ ДЖ. ГРІШЕМА «КЛІЄНТ»

2.1. Структурно-семантична класифікація юридичних термінів у романі Дж. Грішема «Клієнт»

Роман Дж. Грішема «Клієнт» – це історія одинадцятирічного Марка Свея, який випадково став свідком самовбивства. Хлопчик, намагаючись завадити відомому адвокату скоїти суїцид, дізнається, що він захищав інтереси місцевої мафії. Речник також розповідає, де його клієнти заховали тіло нещодавно вбитого сенатора. З цього моменту життя самого Марка і всієї його родини опиняється під загрозою, оскільки за ним починає охоту та сама мафія, поліція та ФБР. Щоб знайти вихід з цієї складної життєвої ситуації і захистити себе, хлопчик наймає адвоката, яка усіма способами допомагає йому.

За жанром даний роман є юридичним трилером, мова якого насичена лексикою, що відображає реалії юридичної системи США. Особливу роль у змалюванні цих реалій відіграє використана автором юридична термінологія. Загалом у романі «Клієнт» Дж. Грішема виявлено 136 юридичних термінів, різних за своєю структурою та семантикою.

Структурний аналіз вилученої термінологічної лексики уможливив її розподіл на три групи:

1) прості терміни. До цієї групи зараховуємо однослівні юридичні терміни, які складаються лише з основи, та терміни-деривати, наприклад: *a bailiff, a crime, a lawyer, an investigator, a racketeering, to suspect, to summon* та ін.

Зазначена група термінологічної лексики у романі Дж. Грішема «Клієнт» є найбільш репрезентативною і нараховує 70 термінів (51,4% від загальної кількості). Прості терміни у більшості випадків граматично виражені іменниками, рідше дієсловами.

2) складні терміни, тобто юридичні терміни-композиції, які складаються з двох і більше основ, що пишуться разом або через дефіс, наприклад: *a lawsuit, a blackmail, fingerprints, cross-examination* та ін.

Група складних юридичних термінів, виявлених у проаналізованому тексті, є найменшою і налічує лише 7 лексичних одиниць, виражених іменниками (5,1%).

3) терміни-словосполучення або складені терміни, до складу яких входить два і більше слів. У більшості випадків координаційний зв'язок між компонентами виявлених термінів-словосполучень є асиндетичним (безприйменниковим / безсполучниковим), наприклад: *deputy marshal, murder trial, defense table, serial killer, Federal Court, to give probation* та ін. Рідше зустрічаються терміни-словосполучення з синдетичним типом зв'язку (за допомогою прийменників або сполучників) між компонентами, наприклад: *Deputy Chief of Police, Director of FBI, the law firm of Finley & Figg* тощо.

Зазначена група юридичних термінів нараховує 59 одиниць (43,5% від загальної кількості термінів), утворені за різними моделями, найпродуктивнішими з яких є V+N (наприклад, *to commit murder*), Adj+N (*a criminal case*), N+N (*the witness program*).

Більшість виявлених у досліджуваному романі юридичних термінів є загальноновживаними (наприклад, *a verdict, to arrest, an advocate, a detective, to kill, a victim, a jail, a lawyer, fingerprints, FBI agent, a special agent, a serial killer, a trial, a jury, evidence* та інші), однак зустрічаються й вузькоспеціальні юридичні терміни, які характеризуються семантичною

однозначністю і якими користуються переважно у професійній правничій діяльності (наприклад, *an indictment, to be subpoenaed, a probation, a surveillance, a pleading* та інші).

Слід також відмітити, що у своєму творі Дж. Грішем поряд зі значною кількістю юридичних термінів часто використовує також юридичні сленгізми, наприклад: *to nail* ‘затримувати, арештовувати’, *to bug* ‘електронний пристрій для таємного прослуховування або спостереження’, *a dope* ‘наркотик’, *a mugger* ‘вуличний грабіжник’, *a cop* ‘поліцейський’, *feds, fibbies* ‘агент ФБР’, *a hooker* ‘повія’, *a rookie* ‘недосвідчений співробітник’, *a bush league* ‘група або організація дилетантів, непрофесіоналів’, *kangaroo court* ‘інсценування суду, незаконний судовий розгляд’, *a hit man* ‘найманий убивця, гангстер’ та інші.

Дослідження семантичних характеристик виявлених у романі юридичних термінів уможливило їх розподіл на такі групи:

1) терміни, що позначають професію, посаду особи або її положення, статус в юридичній системі, наприклад: *detective* ‘співробітник розшукової поліції, детектив’, *advocate* ‘адвокат’, *investigator* ‘слідчий’, *lawyer* ‘юрист, адвокат’, *Deputy Chief of Police* ‘заступник начальника поліції’, *juror* ‘член журі присяжних, присяжний засідатель’ тощо;

2) терміни, що позначають злочинців, правопорушників або інших представників злочинного світу, наприклад: *robber* ‘грабіжник’, *mugger* ‘вуличний грабіжник’, *murderer* ‘вбивця’, *killer* ‘вбивця’, *suspect* ‘підозрюваний’, *the mafia* ‘мафія’, *organized crime* ‘організоване злочинне формування’ тощо;

3) назви юридичних організацій, наприклад: *the Memphis PD (Police Department)* ‘поліцейське управління м. Мемфіс’, *Shelby County Juvenile Court* ‘суд по справам неповнолітніх округу Шелбі’, *Justice Department* ‘міністерство юстиції’, *Equal Employment Opportunity Commission* ‘комісія з

контролю за дотриманням рівності при найманні на роботу’, *OSHA* (*Occupational Safety and Health Administration*) ‘управління охорони праці’ тощо;

4) терміни, пов’язані з організацією та роботою суду, наприклад: *courtroom* ‘зал судового засідання’, *witness stand* ‘місце (трибуна) для давання свідчень свідком’, *testimony* ‘свідчення (свідка)’, *lawsuit* ‘позов; судова справа’, *under oath* ‘під присягою’, *to summon* ‘вручити наказ про виклик до суду’, *cross-examination* ‘перехресний допит’ тощо;

5) терміни, що пов’язані з організацією та роботою поліції або ФБР, наприклад: *Federal Witness Protection Program* ‘федеральна програма захисту свідків’, *Miranda rights* ‘попередження про те, що все сказане особою, яку заарештовують може бути використане проти неї’, *handcuffs* ‘наручники’, *to nail* ‘затримувати, арештовувати’, *surveillance* ‘спостереження за підозрюваним, сліжка’ тощо;

б) терміни на позначення протиправної діяльності, наприклад: *murder* ‘вбивство’, *abuse* ‘лайка, образа, напад’, *blackmail* ‘шантаж’, *crime* ‘злочин’, *rare* ‘зґвалтування’, *racketeering* ‘бандитизм із вимаганням, ракетирство’ тощо.

Таким чином, юридичної термінологія у романі «Клієнт» Дж. Грішема представлена трьома структурними типами (прості, складні терміни та терміни-словосполучення), найбільш часто вживаними з яких є група простих термінів. Проведений семантичний аналіз дозволив виділити такі базові групи виявлених у романі юридичних термінів: назви професій, посад співробітників органів правопорядку та правосуддя; назви юридичних організацій; назви представників злочинного світу; позначення діяльності правоохоронних органів, суду і злочинців.

2.2. Способи перекладу юридичної термінології у романі Дж. Грішема «Клієнт»

Способи перекладу, які застосовуються під час перекладу англійськомовних юридичних терміноодиниць українською мовою, розглядаємо, порівнюючи фрагменти оригінального тексту роману «Клієнт» Дж. Грішема та наш власний їх переклад, оскільки інший українськомовний переклад даного роману відсутній.

2.2.1. Еквівалентний переклад як провідний спосіб відтворення юридичних термінів. У результаті аналізу юридичних термінів, вилучених з роману Дж. Грішема, було виявлено, що основним способом їх перекладу українською мовою є еквівалентний переклад.

З-поміж 70 виявлених простих юридичних термінів цим способом можна відтворити 46 (33,8% від загальної кількості термінів), наприклад: *fraud* ‘шахрайство, афера’, *involvement* ‘причетність (до злочину)’, *accomplice* ‘співучасник (злочину)’, *chase* ‘погоня, переслідування’ та інші.

У наведених нижче фрагментах тексту термін *a warrant* має український відповідник «судове розпорядження, ордер», який ми застосовуємо при перекладі:

If you have a warrant, you can search the house. If you don't have a warrant, it's time to get off my property [79].

Якщо ви маєте ордер, будь ласка, можете обшукати будинок. Якщо ордеру у вас немає, то самий час вам забратися з моєї приватної власності.

Momma Love had been bothered twice, and now she refused to answer the door. She'd told them to either produce a search warrant, or get the hell off her

property. There was no probable cause for a search warrant, and he suspected Momma Love knew this [79].

Матусю Лав турбували двічі і тепер вона навіть не підходила до дверей. Вона сказала їм аби вони або пред'явили ордер на обшук, або йшли до біса. Підстав для видачі ордеру не було і він підозрював, що матуся Лав знала про це.

Шляхом підбору повного україномовного еквіваленту можливо перекласти 6 (4,4% від загальної кількості термінів) виявлених у тексті роману складних юридичних термінів, зокрема, *lawsuit* ‘позов, судова справа’, *courtroom* ‘зал судового засідання’, *policeman* ‘поліцейський’, *fingerprints* ‘відбитки пальців’, *handcuffs* ‘наручники’, *blackmail* ‘шантаж’. Наведемо приклад перекладу деяких із зазначених термінів у контексті:

Reggie pulled the lawsuit and the summons from the briefcase [79].

Реджи витягла з портфелю судовий позов та повістку до суду.

He explained the fingerprints they found all over the car, and on the gun and the bottle, and on the rear bumper [79].

Він розповів про відбитки пальців, які вони знайшли в машині, на пістолеті і на пляшці, а також на задньому бампері.

Reggie had no cross-examination, and when Hardy stepped down and left the room there was no doubt that Mark Sway was a liar who'd tried to deceive the cops [79].

Реджи відмовилася від перехресного допиту, тому, коли Харді встав і вийшов з кімнати, не залишилося жодного сумніву, що Марк Свей брехун, який намагався обманути поліцейських.

З-поміж 65 юридичних термінів-словосполучень, вилучених з досліджуваного роману, перекласти за допомогою еквівалентів можливо лише 30 (22% від загальної кількості термінів), зокрема такі: *Deputy Chief of Police* ‘заступник начальника поліції’, *criminal record* ‘злочинне минуле,

досьє злочинця, судимість’, *death penalty* ‘смертний вирок’, *serial killer* ‘серійний убивця’, *Your Honor* ‘ваша честь’, *first offense* ‘перше правопорушення, судимість’ тощо. Наприклад:

The Blade was a known hit man with a criminal record [79].

Ніж був відомий як найманий убивця з багатим злочинним минулим.

It would be her first offense [79].

Це буде її перше правопорушення.

Nance would serve a couple of years, maybe more. For an instant, she'd wanted the death penalty [79].

Ненсу дадуть пару років, може більше. На мить їй захотілося, щоб йому винесли смертний вирок.

У тексті проаналізованого роману зустрічаються також англійськомовні юридичні терміни, які в українській мові мають декілька еквівалентів. У такому випадку підбір правильного українськомовного відповідника можливий лише на основі контексту та за умови володіння перекладачем екстралінгвістичними знаннями в сфері юриспруденції. Наприклад, термін *bailiff* є полісемантом і одночасно позначає судового розпорядника, судового виконавця, заступника шерифа або іншого співробітника правоохоронних органів, які відповідають за правопорядок під час судового засідання. В українській мові також є термін бейліф [19, с. 106], утворений шляхом транскрибування англійськомовного оригіналу, однак, на нашу думку, слід уникати його використання під час перекладу художнього твору, оскільки він не буде зрозумілий читачам, які не є спеціалістами в галузі юриспруденції. У тексті роману «Клієнт» Дж. Грішема даний термін вживається переважно у епізодах, де йдеться про судові засідання, й описує співробітника, який виконує різні доручення судді, запрошує учасників судового процесу до залу суду, оголошує про вхід і вихід суду із зали судового засідання, слідкує за порядком під час

судового засідання. Зазначені функції у судді виконує судовий розпорядник, тому саме такий українськомовний відповідник терміну *bailiff* обираємо для перекладу:

If you messed with Harry's subjects, or Harry's Kids, as they were known, you could find yourself handcuffed and standing pitifully before him with a bailiff on each side [79].

Якщо ви образите когось із підлеглих Гаррі, або «дітей Гаррі», як їх усі називали, будьте готові стояти перед ним в наручниках між двома судовими розпорядниками.

"Ten-minute recess!" his honor barked. "Everyone out of the courtroom except Ms. Love. Bailiff, take Mark to a witness room" [79].

- *Перерва десять хвилин! – гримнув суддя. – Всі із залу суду, крім місис Лав. Судовий розпорядник, відведіть Марка в кімнату для свідків.*

Іншим прикладом багатозначного юридичного терміна, що зустрічається в тексті проаналізованого роману, є *attorney*. В українській мові еквівалентами цього терміну є уповноважений, управоможений, повірений, адвокат, юрист, прокурор, чиновник органів юстиції, аторней [19, с. 96]. В судах США сторона обвинувачення називається *state attorney*, а сторона захисту – *defence attorney*. Однак, часто у тексті роману автор використовує термін *attorney*, не уточнюючи, яку саме сторону він представляє. У таких випадках перекладачеві також слід орієнтуватися на контекст, щоб правильно відтворити смисл висловлення відповідно правової системи України, де сторону обвинувачення представляє прокурор, а сторону захисту – адвокат, наприклад:

"I have a lawyer, you know. Have you told her?"

"No. We're not required to notify the attorneys, but you're welcome to call her if you like" [79].

- *Ви знаєте, що у мене є адвокат. Ви їй повідомили?*

- Ні, ми не зобов'язані сповіщати адвокатів, але, якщо хочеш, можеш їй зателефонувати.

In addition to Thomas Fink, three other attorneys were working on the Muldanno case, and Wally felt the need to call them every fifteen minutes with instructions, and the latest on Clifford [79].

Крім Томаса Фінка справою Мулданно займалося ще три прокурора і Воллі вважав за необхідне телефонувати їм кожні п'ятнадцять хвилин, давати інструкції та найсвіжіші відомості про Кліфорда.

Отже, прийом еквівалентного перекладу є досить продуктивним при відтворенні українською мовою англійськомовних термінів, виявлених у тексті роману «Клієнт» Дж. Грішема (див. Додаток А). У результаті аналізу фактологічного матеріалу встановлено, що з-поміж 136 юридичних термінів цим способом можливо перекласти 82 (60,2%).

2.2.2. Перекладацькі трансформації при перекладі юридичних термінів. Під час аналізу роману Дж. Грішема «Клієнт» також виявлено англійськомовні юридичні терміни, які не мають еквівалентів в українській мові. В першу чергу це пов'язано з тим, що правова система України в основному структурно впорядкована за допомогою джерел права та інших юридичних засобів, найбільш притаманних романо-германському праву [37, с. 57], а американське право входить до англо-американської правової сім'ї.

Для відтворення таких лексичних одиниць необхідним є застосування різних перекладацьких трансформацій. У результаті аналізу виявлених у романі юридичних безеквівалентних терміноодиниць встановлено, що найбільш поширеним прийомом їх відтворення українською мовою є **описовий переклад**, оскільки саме він дозволяє якомога точніше передати семантику терміну вхідної мови.

Серед вилучених з тексту роману простих термінів шляхом описового перекладу можливо відтворити 3 лексеми (2,2% від загальної кількості термінів), наприклад:

“She live alone?”

“I think so.”

“She’d be easy, wouldn’t she? Break in, take her out, steal a few things. Just another house burglary gone sour. What do you think?” [79].

- *Вона живе одна?*

- *Ніби так.*

- *У такому разі з нею все буде просто, так? Залізти, вивести її, украсти декілька речей. Ще одна нічна крадіжка зі зломом. Що ти про це думаєш?*

Термін *burglary* в американській правовій системі позначає досить об’ємне поняття: проникнення в чужу оселю вночі з метою вчинення злочину (фелонії). В англійсько-українському юридичному словнику дається такий переклад цього терміну: нічна крадіжка зі зламуванням [19, с. 140]. Саме такий опис поняття *burglary* використовуємо для точного змалювання злочину українською мовою.

Серед складних за структурою юридичних термінів, виявлених у проаналізованому романі, лише один може бути відтворений українською мовою шляхом описового перекладу (0,7% від загальної кількості термінів):

“Your Honor,” Reggie interrupted, “this, of course, is pure hearsay and quite self-serving. There’s no way to verify any of this.” [79].

Ваша честь, – Реджи перебила свідка, – це свідчення, засновані на чутках, які навмисно розповсюджуються. Немає жодного доказу цим словам.

Англійськомовний юридичний термін *hearsay*, складний за своєю структурою, позначає свідчення очевидця в суді, які засновані на чутках або чужих словах. У вітчизняній юридичній терміносистемі відсутній еквівалент даного терміну, тому для його передачі українською мовою вважаємо доцільним використання саме описового перекладу.

Даний спосіб перекладу є досить продуктивним при відтворенні українською мовою термінів-словосполучень, ужитих у романі. У результаті аналізу виявлено 16 терміноодиниць (11,8% від загальної кількості термінів), переклад яких здійснюється таким чином, наприклад:

Jerome Clifford had handled the plea bargain, and they'd been friends ever since [79].

Джером Кліфорд тоді уклав угоду про визнання вини і з того часу вони друзі.

Англійськомовний юридичний термін *plea bargain* використовується для позначення переговорів та укладення угоди між суддею, адвокатом та потерпілим (або його представником), згідно якої підсудний визнає свою провину у скоєнні злочину за умови більш лояльного вироку суду. В американській судовій системі, на відміну від української, практика застосування *plea bargain* є досить поширеною. У вітчизняному правосудді відсутній юридичний термін, який був би семантично повністю рівнозначним зазначеному англійськомовному, тому при перекладі застосовуємо максимально компактний опис даного феномену – «угода про визнання вини».

Іншим прикладом безеквівалентного терміну-словосполучення, який слід перекладати описовим способом, є *kangaroo court*, використаний у такому контексті:

This is not a kangaroo court, Mr. Fink. We do not create new rules as we go. The child cannot be forced to testify, same as any other criminal or Juvenile Court proceeding. Surely you understand this [79].

Американський термін *kangaroo court* використовується для позначення несправедливого і некомпетентного судового розгляду справи, під час якого ігноруються існуючі правила і норми юриспруденції. У словнику надається такий переклад цього терміну українською мовою: «інсценування суду, судилище, несправедливий суд, незаконний судовий розгляд, судова розправа» [19, с. 580].

Під час відтворення даного терміну українською мовою в романі «Клієнт» Дж. Грішема, враховуючи жанр твору й необхідність створення емоційності виразу, пропонуємо такий переклад:

Це суд, а не цирк, містер Фінк. Ми не приймаємо нові закони по ходу справи. Дитину не можна примусити давати свідчення, як і будь-якого іншого підозрюваного в суді зі справ неповнолітніх. Ви напевно розумієте це.

У наведеному нижче контексті автор використовує термін-словосполучення *circuit court*, який також викликає труднощі при перекладі, оскільки аналогічна реалія відсутня в українському правосудді:

“You remember that lawsuit we filed last year on behalf of Penny Patoula?” she asked softly, looking around for the bloodhounds. “It was sex discrimination, wrongful discharge, harassment, the works. I think we threw in everything. Circuit Court” [79].

Термін *circuit court* позначає суд, який проводить виїзні засідання в різних частинах свого округу. Оскільки в українській мові відсутній термін-еквівалент, при перекладі слід також використовувати описовий спосіб:

- Пам'ятаєш судовий процес, який ми вели минулого року по справі Пенні Патоула? – тихо спитала вона, озируючись в пошуках шпигунів. – Там йшлося про статеву дискримінацію, незаконне звільнення, знуцання. Здається, ми туди все включили. Був виїзний суд.

Описовий переклад доцільно використовувати й при відтворенні безеквівалентних юридичних термінів-словосполучень, які базуються на інтертекстуальному посиланні на певний правовий випадок, що характерно для англосаксонського та англо-американського права. У тексті проаналізованого роману знаходимо лише один приклад такого терміну-словосполучення:

“Did you advise him of his Miranda rights?”

Trumann smiled at this and was suddenly more confident.

“Of course not. He’s not a suspect. He’s just a kid. We need to ask him a few questions [79].

Термін *Miranda rights* використовується в США й позначає вимогу, згідно якої співробітник органів правопорядку зобов’язаний під час арешту роз’яснити затримуваному його права та отримати від нього відповідь, що все сказане є зрозумілим. Будь-яка інформація, сказана затримуваним до оголошення йому його прав не вважається доказом і не може бути використана в суді. Етимологічно цей термін пов’язаний зі справою Ернесто Міранди, свідчення якого були виключені з судової справи, оскільки вважалися отриманими з порушенням п’ятої поправки до Конституції США, тобто були свідченнями підсудного проти себе.

Аналогічні правила при затриманні підозрюваного діють в багатьох країнах світу, однак в Україні відсутня така практика і відповідний юридичний термін. Під час перекладу терміну *Miranda rights* українською мовою у досліджуваному тексті, необхідно враховувати, що будь-який художній твір, зокрема роман «Клієнт» Дж. Грішема, розрахований на

широке коло читачів, які можуть бути не обізнаними в сфері американського права і юридичної термінології. Тому в даному випадку доцільно використовувати саме описовий переклад, з метою відтворення сутті поняття:

- *Ви сказали йому про його права?*

Труман посміхнувся, він відчув себе більш впевнено.

- *Звичайно, ні. Він не підозрюваний. Просто дитина. Нам потрібно поставити йому декілька запитань.*

Прикладом використання даного перекладацького прийому може також слугувати розкриття значень використаних у тексті роману аббревіатур, пов'язаних з правовою системою США, наприклад:

And if I see anything the least bit improper, I'll notify the Equal Employment Opportunity Commission, the National Labor Relations Board, the IRS, OSHA, and anybody else who might be interested. I'll make you lose sleep, Chester [79].

І якщо я знайду навіть незначне порушення, я повідомлю в Комісію з контролю за дотриманням рівності при найманні на роботу, Національну раду з трудових відносин, Службу внутрішніх доходів США, Управління охорони праці та всі інші організації, які може зацікавити ця справа. Завдяки мені Ви втратите сон, Честер.

He'd called in dozens of EPA bureaucrats who'd prepared massive volumes of studies, most of which condemned the landfill [79].

Він задіяв купу спеціалістів з Агенства по охороні оточуючого середовища, які підготували цілі томи досліджень, у більшості з яких визнавалась вина могильника.

У результаті здійсненого аналізу фактичного матеріалу встановлено, що у тексті роману функціонують англійськомовні юридичні терміни,

прості за своєю структурою, переклад яких доцільно здійснювати шляхом транскрипції або транслітерації.

У романі «Клієнт» Дж. Грішема виявлено 4 простих терміни (3% від загальної кількості термінів), які відтворюємо українською мовлю за допомогою *транслітерації*. Проілюструємо декілька з них:

“What about the lawyer?” asked Fink. “You can’t make her testify. If she knows anything, she learned it in the course of her representation of the kid. It’s privileged.”

“Pure harassment,” Foltrigg admitted with a smile. “She and the kid will be scared to death on Monday. We’ll be calling the shots, Thomas.” [79].

- А адвокат? – запитав Фінк. – Ви не можете примусити її свідчити. Навіть якщо їй щось відомо, вона дізналася це, коли представляла інтереси хлопчика. Тому ця інформація конфіденційна.

- Вдамося до харасменту, – зауважив Фолтріг посміхаючись. – У понеділок вона і хлопчик злякаються до смерті. Усім керуватимемо ми з тобою, Томас.

Термін *harassment* в англійській мові позначає злочин, що полягає в грубому порушенні особистих кордонів особи, недоторканості її особистого життя шляхом переслідування. В українському праві відсутній термін, який би повністю розкривав суть даного явища. Однак останнім часом для його позначення у вітчизняних ЗМІ спостерігається використання слова «харасмент», що є транслітерацією англійськомовного терміну. Тому для відтворення цього терміну в тексті роману задля уникнення громіздких описових конструкцій вважаємо допустимим використання саме прийому транслітерації.

Іншим прикладом застосування транслітерації при перекладі юридичних термінів у романі може є лексема *precedent*, наприклад у такому контексті:

We have yet to find any precedent for the incarceration of an eleven-year-old child for contempt of court. We haven't checked all fifty states, but we've covered most of them [79].

Нам ще потрібно знайти прецедент, коли одинадцятирічну дитину заарештовували за образу суду. Ми безуспішно перевірили вже майже всі п'ятдесят штатів.

У правосудді США у більшості випадків застосовується прецедентна система, тобто, щоб виграти судову справу адвокату необхідно знайти подібний прецедент у практиці суду і запропонувати прийняти аналогічне рішення. В українському правосудді на сьогоднішній день правовий прецедент офіційно не визнається джерелом права, однак сам термін, утворений шляхом транслітерації англійськомовного варіанту, широко використовується у зв'язку з євроінтеграційним курсом України і адаптацією вітчизняного права до європейських стандартів.

Шляхом **транскрибування**, тобто відтворення звучання слова, максимально наближеного до оригіналу, можливо перекласти 15 англійськомовних простих юридичних термінів (11% від загальної кількості термінів), вилучених у тексті проаналізованого роману. У проілюстрованих нижче фрагментах твору декілька з них:

“They can't take Mark,” Clint said. “He's under the jurisdiction of our Juvenile Court” [79].

- Вони не мають права забрати Марка, – зауважив Клінт. – Він знаходиться під юрисдикцією суду зі справ неповнолітніх.

The anchorperson gave the basics about the taking of Mark Sway, careful not to call it an arrest, then went to a reporter standing in front of the Juvenile Court building [79].

Коментатор розповів про основні факти про взяття Марка Свєя, не називаючи це арештом, потім підійшов до репортера, який стояв навпроти будівлі суду зі справ неповнолітніх.

She couldn't worry about legal niceties when her client was out there begging for help. Maybe she could pull strings and keep her license to practice [79].

Вона не могла перейматися через усі юридичні тонкості, коли її клієнт благав про допомогу. Можливо, їй доведеться задіяти свої зв'язки, щоб зберегти ліцензію.

Next to Trumann, in an identical swivel recliner, was Special Agent Skipper Scherff, a rookie who'd worked little on the case but happened to be available for this joyride to Memphis [79].

Поряд з Труманном, на такому самому стільці, сидів спеціальний агент Скіппер Шерфф, який мало працював над цією справою, але так сталося, що він зміг відправитися у цю веселу подорож до Мемфісу.

Під час аналізу вилученої з досліджуваного роману юридичної термінології виявлено лише 2 терміноодиниці (1,5% від загальної кількості термінів), які доцільно, на нашу думку, перекладати українською мовою шляхом граматичних трансформацій вилучення або додавання слів.

У проаналізованому романі спосіб **додавання слів** застосовуємо при перекладі юридичного терміну *jury*, наприклад, у таких контекстах:

Hell, Joe, if they push us to trial, who knows how much a jury might give us [79].

Чорт, Джо, якщо навіть ця справа дійде до суду, хто знає, скільки журі присяжних нам присудить.

You fired her, Chester. Don't worry though, when the jury returns a verdict against you individually, you can simply file for bankruptcy [79].

Ви звільнили її, Честер. Але не хвилюйтеся, коли журі присяжних винесе вирок проти Вас особисто, Ви зможете оголосити себе банкрутом.

У наведених вище фрагментах роману юридичний термін *jury* позначає присяжних, які часто беруть участь у судових засіданнях США і виносять свій вирок. Однак в Україні така практика відсутня, а слово журі зазвичай асоціюється з членами комісії різних конкурсів або спортивних змагань. Зважаючи на це, з метою коректної передачі україномовним читачам смислу і значення даного терміну, вважаємо за необхідне при перекладі додавати уточнення «журі присяжних».

Приєм *вилучення слів* є протилежним прийому додавання. Він при перекладі найчастіше застосовується у тому випадку, коли окремі слова, словосполучення або навіть частини речення, є зайвими з точки зору смислового змісту у вихідному тексті, наприклад:

And she, Reggie Love, Attorney and Counselor-at-Law, was supposed to have all the answers and dispense perfect advice [79].

І саме вона, Реджи Лав, адвокат, повинна знати всі відповіді і давати ідеальні поради.

У проілюстрованому прикладі словосполучення *Attorney and Counselor-at-Law* складається з двох термінів-компонентів, які семантично дублюють один одного: *attorney* перекладається як адвокат [19, с. 96] і *counselor-at-law* має таке саме значення [19, с. 246], тому зазначене англійськомовне словосполучення перекладаємо українською мовою одним словом, застосувавши прийом вилучення.

Перекладацький прийом *генералізації* (3 терміни, що становить 2,2% від загальної кількості), тобто заміну англійськомовного терміну з більш вузьким значенням українськомовним відповідником з більш широким, використовуємо, наприклад, при перекладі безеквівалентного терміну *a*

legal pad, який досить часто зустрічається у тексті проаналізованого роману. В англійській мові цей термін використовується для позначення блокноту зі сторінками з жовтого лінованого паперу розміром 21×32,5, яким зазвичай користуються юристи [31, с. 151]. При його перекладі використання прийому описового перекладу неможливе, оскільки пояснення буде занадто об'ємним, а шляхом застосування транслітерації або транскрипції неможливо відтворити семантику терміну. Тому відтворюємо його за допомогою генералізації, замінивши видове поняття родовим, наприклад:

He scribbled on a legal pad, and would do so for the next five hours because in this tight circle of power he had absolutely nothing to say and no one wanted to hear him. He would obediently stare at his legal pad and record orders from his supervisor, Larry Trumann, and, of course, from the general himself, Reverend Roy [79].

Він щось писав у своєму блокноті. Цим він і буде займатися наступні п'ять годин, тому що у цьому тісному колі можновладців йому нічого було сказати, та й ніхто не став би його слухати. Він буде покійно дивитися в свій блокнот і записувати вказівки свого начальника, Ларрі Трумана, і, звісно ж, найголовнішого – вельмишановного Роя.

Під час перекладу виявлених у тексті роману юридичних термінів-словосполучень застосовуємо також прийом *калькування* (8 термінів, що становить 6% від загальної кількості), суть якого полягає у їх відтворенні українською мовою зі збереженням структури та семантичного змісту оригіналу, наприклад:

Seems the Mafia has historically frowned on its people schmoozing with the cops, and has often threatened wives and children. The Supreme Court has said more than once that wives and children be damned. A witness must talk [79].

Здавалося, що мафії не подобалися люди, які все розповідають поліції, і вона часто погрожувала їх жінкам та дітям. Верховний суд багато разів посилав тих жінок і дітей під три чорти. Свідки повинні давати показання.

“What’s the grand jury doing?” Roy asked.

“The usual. Routine indictments.” [79].

- Чим займається Велике журі?
- Як завжди. Обвинувальними актами.

In Washington, he’d hounded the Justice Department until it initiated its own investigation into the allegations of mob involvement [79].

У Вашингтоні він до тих пір не відставав від міністерства юстиції, доки його співробітники не почали власне розслідування щодо причетності банди гангстерів до цієї справи.

Під час калькування двох виявлених юридичних термінів-словосполучень (1,5% від загальної кількості термінів) застосовуємо додатково прийом **перекладацького коментаря**, оскільки, на нашу думку, вони можуть бути незрозумілими пересічному україномовному читачеві, тому потребують роз’яснення:

Though Slick Moeller had reported jailhouse riots, rapes, and beatings, and though he’d stood on the safe side of the doors and bars, he’d never actually, physically, been inside a jail cell. And though this thought was heavy on his mind, he kept his cool and projected the aura of the surefooted reporter and confident believer in the First Amendment [79].

Незважаючи на те, що Слік Мюллер писав про бунти, звалтування та побиття у в’язницях, він завжди знаходився по цю сторону ґрат і ніколи особисто не бував у тюремній камері. І хоча йому було страшно навіть подумати про неї, він тримався впевнено, вдаючи досвідченого репортера, який щиро вірить в Першу поправку¹.

(¹Перша поправка до Конституції США забороняє Конгресу США обмежувати свободу слова та свободу преси).

“He wouldn’t talk. The judge handled both the direct and cross-examinations, and the kid admitted being in the car and talking with Clifford. But when the judge asked questions about Boyette and Muldanno, the kid took the Fifth Amendment”

“The Fifth Amendment!” [79].

- Він відмовився говорити. Суддя сам проводив прямий і перехресний допит і хлопчик зізнався, що був у машині разом Кліффордом. Але коли суддя запитав про Бойетта і Мальданно, він скористався Пятою поправкою².

- П'ятою поправкою!

(²П'ята поправка до Конституції США гарантує людині, яка підозрюється у скоєнні злочину, справедливе судове розслідування, зокрема, надає право не свідчити проти самого себе).

Отже, у результаті проведеного аналізу англійськомовних юридичних термінів, виокремлених з тексту роману «Клієнт» Дж. Грішема, встановлено, що переклад безеквівалентних термінів можливо здійснити за допомогою таких лексичних трансформацій як описовий переклад, транскрипція, транслітерація, додавання та вилучення слів, генералізація, калькування, перекладацький коментар (див. Додаток А). У деяких випадках для адекватного перекладу слід комбінувати декілька з них. Статистичний аналіз матеріалу дослідження показав, що найбільш продуктивними перекладацькими трансформаціями є описовий переклад та транскрибування.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків.

Проаналізована наукова та публіцистична література з теми дослідження засвідчує, що в сучасній лінгвістиці не існує однозначного визначення поняття «термін». У межах даної роботи термін розглядаємо як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки й суттєвими ознаками якого є системність, наявність дефініції, точність, стислість, однозначність, незалежність від контексту, відсутність синонімів, відповідність правилам і нормам мови, експресивна нейтральність, милозвучність.

Юридичний термін визначаємо як слово або словосполучення на позначення власне правового поняття, яке відображає специфіку державноправових явищ і має визначення у юридичній літературі. У наукових розвідках з термінознавства юридичні терміни класифікуються за такими критеріями, як структура, етимологія, семантика, характер смислових відношень, рівень зрозумілості населенню, вживання у різних сферах комунікації.

Переклад юридичних термінів у текстах художньої літератури не обмежується такими жорсткими правилами, як у фахових текстах, оскільки головна мета перекладача у даному випадку полягає не лише у точному відтворенні значення терміну, а й збереженні цілісності сприйняття твору.

У результаті дослідження встановлено, що у романі «Клієнт» Дж. Грішема нараховується 136 юридичних термінів, різних за своєю структурою та семантикою. Структурний аналіз виявлених у тексті роману юридичних термінів уможливи їх розподіл на три групи: прості (однослівні терміни, які складаються з основи, та терміни-деривати), складні (терміни-композиції) та складені (терміни-словосполучення). Кількісне опрацювання

фактологічного матеріалу засвідчило, що група простих юридичних термінів є найбільш репрезентативною і нараховує 70 терміноодиниць (51,4%), група складних термінів – 7 (5,1%), складених термінів – 59 (43,5%).

Шляхом семантичного аналізу встановлено, що виявлені у тексті роману юридичні терміни позначають професії і посади співробітників органів правопорядку та правосуддя, американські юридичні організації, представників злочинного світу, діяльність правоохоронних органів, суду і злочинців.

Для перекладу українською мовою виявлених у проаналізованому романі юридичних термінів застосовуються різні прийоми, провідним з яких є еквівалентний переклад (див. Додаток А). Шляхом підбору українськомовного еквіваленту здійснено переклад 82 (60,2%) вилучених юридичних термінів, серед яких простих термінів – 46 (33,8%), складних – 6 (4,4%), складених – 30 (22%).

Переклад безеквівалентних юридичних термінів потребує застосування перекладацьких трансформацій – міжмовних перетворень, які здійснюються для досягнення перекладацької адекватності, коли словникова відповідність структури відсутня або не може бути використана у даному контексті.

Проведене дослідження показало, що відтворення українською мовою безеквівалентних англійськомовних юридичних термінів у романі «Клієнт» Дж. Грішема здійснюється шляхом таких перекладацьких трансформацій, як описовий переклад, транскрипція, транслітерація, додавання та вилучення слів, генералізація, калькування та перекладацький коментар.

Найбільш поширеним серед означених прийомів є описовий переклад, за допомогою якого відтворено 20 юридичних термінів (14,7%),

зокрема, простих – 3 (2,2%), складних – 1 (0,7%), складених – 16 (11,8%). Другою за продуктивністю перекладацькою трансформацією є транскрибування, шляхом якого перекладено 15 юридичних термінів (11%), усі з яких є простими за своєю структурою.

Інші перекладацькі трансформації при відтворенні українською мовою виявлених у тексті роману юридичних термінів застосовуються рідше. Для перекладу простих термінів прийом транслітерації є доцільним у 4 випадках (3%), шляхом додавання та вилучення слів відтворено 2 терміни (1,4%). Для перекладу виявлених складених юридичних термінів застосовано прийоми калькування (8 термінів, 6%), генералізації (3 терміни, 2,2%) та перекладацького коментаря (2 терміни, 1,5%).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова М.В. Функциональный статус терминов в различных сферах его употребления. *Термины в научной и учебной литературе: межвуз. сб.* Горьк. университета. 1989. С. 54–61.
2. Артикуца Н.В. Законодавчі терміни та їх визначення. *Наукові записки. Юридичні науки.* 2009. Том 90. С. 39–44.
3. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). Москва: «Междунар. отношения», 1975. 240 с.
4. Безуглова О.А. Английская юридическая терминология в контексте художественного перевода. *Перевод в меняющемся мире: матер. Междунар. научно-практ. конференции, г. Саранск, 19-20 марта 2015 г.* Москва: Издательский центр «Азбуковник», 2015. С. 16–19.
5. Бесараб Т.П. Особливості юридичної терміносистеми в англійській мові. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти.* Харків: НТУ «ХПІ», 2013. № 34. С. 156–161.
6. Вакуленко М.О. Термін і термінологія: основні положення та методи дослідження. *Проблема семантики слова, речення та тексту.* 2010. Вип. 25. С. 52–68.
7. Володина М.Н. Когнитивно-информационная природа термина (на материале терминологии средств массовой информации). Москва: Изд-во Моск. гос. ун-та им. М.В. Ломоносова, 2000. 128 с.
8. Волченко О.М., Нікішина В.В. Відтворення англійських юридичних термінів як перекладознавча проблема. *Молодий вчений.* 2018. № 4. С. 85–88.
9. Голованова Е.И. Когнитивное терминоведение: проблематика, инструментарий, направления и перспективы развития. *Вестник*

Челябинского государственного университета. Филология. Искусствоведение. 2013. Вып. 82. № 24 (315). С. 13–18.

- 10.Гринев С.В. Введение в терминоведение. Москва: Московский лицей, 1993. 309 с.
- 11.Грицай І.С. Вплив контексту на переклад термінів у творах художньої літератури та ЗМІ. *Наукові записки. Серія «Філологічна».* Вип.25. 2012. С. 25–27.
- 12.Гумовська І.М. Англійська юридична термінологія в економічних текстах: генезис, дериваційні та семантико-функціональні аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Львівський національний університет імені І. Франка. Львів, 2000. 29 с.
- 13.Д'яков А.С., Кияк Т.Р., Куделько З.Б. Основи термінотворення: семантичні та соціолінгвістичні аспекти: монографія. Київ: КМ Academia, 2000. 216 с.
- 14.Долинський Є.В. Особливості перекладу англійської юридичної термінології. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства:* зб. наук. праць. Хмельницький: ХНУ, 2019. Вип. 17. С. 57–61.
- 15.Жадан О. В. Теоретичні та прикладні питання перекладу юридичної термінології. *Актуальні проблеми перекладознавства та методики навчання перекладу:* матеріали XI наукової конференції з міжнародною участю. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. С. 106–107.
- 16.Зарицький М. Актуальні проблеми українського термінознавства: підручник. Київ: ІВЦ Видавництво «Політехніка»; ТОВ Фірма «Періодика». 2004. 128 с.
- 17.Згурська В.Г. Структурно-семантичні характеристики юридичної термінології англійської мови у рамках україномовного перекладу.

Актуальні проблеми слов'янської філології. 2010. Вип. XXIII. Ч. 2. С. 535–542.

18. Казакова Т.А. Практические основы перевода. English <=> Russian. Санкт-Петербург: Издательство «Союз», 2001. 320 с.
19. Карабан В.І. Англійсько-український юридичний словник. Вінниця: Нова Книга, 2004. 1088 с.
20. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця: Нова Книга, 2004. 576 с.
21. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад. Тернопіль: Видавництво Карп'юка, 2004. 284с.
22. Коваленко А.Я. Общий курс научно-технического перевода: пособие по переводу с английского языка на русский. Киев: Фирма «ИНКОС», 2003. 320 с.
23. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.
24. Кузнецов Н.Л. Терминологическая группа, образованная по заданному признаку как структурная единица лексического фонда исторической науки (применительно к опыту исторических исследований). *Вестник СПбГУ*. Серия 9. 2012. Вып. 4. С. 148–159.
25. Лейчик В.М. Терминоведение. Предмет, методы, структура. Москва: Либроком, 2009. 56 с.
26. Лисенко О.А., Пивоваров В.М., Сідак Л.М. Українська мова (за правознавчим спрямуванням): навчальний посібник. Хорків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2014. 340 с.
27. Лутцева М.В. Английская юридическая терминология и способы ее перевода на русский язык. *Вестник Воронежского государственного*

университета: *Лингвистика и межкультурная коммуникация*. 2007. № 2. Ч. 1. С. 110–113.

28. Лутцева М.В. Лексикографическое описание юридической терминологии в неспециальной сфере использования (лингвостатистическое исследование на материале произведений Дж. Гришема): автореф. ... канд. филол. наук: 10.02.19, 10.02.04 / Ярославский государственный педагогический университет им. К.Д. Ушинского. Ярославль, 2008. 20 с.
29. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види: монографія. Харків: ТОВ «Видавництво права людини», 2015. 280 с.
30. Матвеева С.А. Лінгвістична реконструкція когнітивної терміноструктури REFUGEE / БІЖЕНЕЦЬ в англо-українському корпусі юридичних текстів: дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.17, 10.02.21 / Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2020. 426 с.
31. Махонина А.А., Стернина М.А. Англо-русский словарь безэквивалентной лексики. Существительное. Воронеж: Истоки, 2005. 305 с.
32. Нікіфорова С.М. Особливості юридичної термінології в англійській мові. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. "Право"*. 2012. Вип. 19. С. 173–179.
33. Овсейчик С. Формування української екологічної термінології: монографія. Київ: КІМ, 2017. 168 с.
34. Павлова О.І. Проблема перекладу термінів у художній літературі. *Українська наукова термінологія*. 2009. №2. С. 191–197.
35. Паршин А.Н. Теория и практика перевода. Санкт-Петербург: СГУ, 2002. 202 с.

- 36.Петрова Т.О. Фітомеліоративна термінологія сучасної української мови та її відображення в термінологічному словнику комбінованого типу: монографія. Харків: ХНАУ, 2018. 227 с.
- 37.Погребняк С.П., Лук'янов Д.В., Биля-Сабадаш І.О. Порівняльне правознавство: підручник / за заг. ред. О. В. Петришина. Харків: Право, 2012. 272 с.
- 38.Подвойська О. Перекладацькі трансформації у процесі редагування перекладу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2010. Вип. 10. С. 376–380.
- 39.Рабінович П.М., Дудаш Т.І. Правнича мова: основні складники (загальнотеоретична характеристика). *Вісник Національної академії правових наук України*. 2017. № 1 (88). С. 17–29.
- 40.Садовнікова Г.В. Когнітивно-інформаційна природа термінів автомобілебудівництва в англійській, німецькій та українській мовах: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2016. 19 с.
- 41.Сергеева Г.А. Англомовні запозичення в українській правничій термінології: автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2002. 16 с.
- 42.Стасюк Т.В. Природа термина в когнитивно-антропологической парадигме языкознания. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО*. 2012. Вип. 25. С. 95–100.
- 43.Ус Г.Г. Українська термінологія сімейного права: генеза і структурно-системна організація: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2019. 235 с.

44. Усова Т.В. Когнитивно-дискурсивные особенности англоязычной юридической терминологии: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / Московский государственный лингвистический университет. Москва, 2008. 191 с.
45. Федоров А.В. Основы общей теории перевода. Лингвистические проблемы. Санкт-Петербург: Филологический факультет СПбГУ, 2002. 416 с.
46. Фурт Д.В., Дмитрук Л.А. Термінологія: навчальний посібник. Кривий Ріг: ДонНУЕТ, 2020. 172 с.
47. Ходаковська О.О. Специфіка англомовного юридичного дискурсу та особливості його перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2014. №10. Т.2. С. 164–167.
48. Черноватий Л.М. Зміст стратегій калькування і трансформації у перекладознавчому аналізі. *Актуальні проблеми філології і професійної підготовки фахівців у полікультурному просторі*: матер. II міжнар. наук. конфер., м. Одеса, 16-17 травня 2016 р. Одеса, 2016. С. 30–33.
49. Чулінда Л.І. Українська правнича термінологія: навч. посібник для вузів. Київ: Магістр ХХІ сторіччя, 2005. 112 с.
50. Шумило І.І., Карпушина М.Г. Труднощі перекладу юридичних термінів англійської мови. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 275–278.
51. Южакова О.І. Дослідження українських терміносистем і термінних номінацій у когнітивному аспекті. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2012. № 733. С. 60–66.

52. Alcaraz E., Hughes B. *Legal translation explained*, Routledge, USA, 2014. 216 p.
53. Baker M., Malmkjær K. *Routledge encyclopedia of translation studies*. Psychology Press, 2001. 654 p.
54. Biel L. Incongruity of Company Law Terms: Categorization of Polish Business Entities and Their English Equivalents. *Translation Journal*. 2006. Vol. 10. № 4. P. 34–56.
55. Cao D. *Translating law*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd., 2007. 189 p.
56. Catford J. *A linguistic theory of translation: an essay in applied linguistics*. London: Oxford University Press, 1965. 103 p.
57. Childs P. *Contemporary novelists: British fiction since 1970*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. 287 p.
58. Faber P. *A Cognitive Linguistics View of Terminology and Specialized Language*. Berlin-Boston: de Gruyter, 2012. 307 p.
59. Faber P. Frames as a Framework for Terminology. *Handbook of Terminology*. John Benjamins Publishing Company, 2015. P. 14–33.
60. Febrero J. *Legal English and translation: Theory and Practice*. Editorial Club Universitario, 2004. 160 p.
61. Gambier Y., Doorslaer L. *Handbook of translation studies*. John Benjamins Publishing Company, 2011. 468 p.
62. Gibova K. EU Translation as the Language of a Reunited Europe Reconsidered. URL: https://www.academia.edu/3591983/EU_Translation_as_the_Language_of_a_Reunited_Europe_Reconsidered (Last accessed: 15.08.2021).
63. Halverson S. The concept of equivalence in translation: much ado about nothing. *Target*. 1997. №9 (2). P. 207–233.

- 64.Imre A. Translation problems of legal terms. *Structure, Use and Meaning in Intercultural Settings*. Braşov: Editura Universităţii “Transilvania”, 2014. P. 97–108.
- 65.Kucheruk L. Modern English Legal Terminology: linguistic and cognitive aspects. Université Michel de Montaigne: Bordeaux III, 2013. 384 p.
- 66.Mellinkoff D. *The Language of the Law*. Boston: Little, Brown and Co, 1963. 526 p.
- 67.Mishchenko V. Terminology Translation in Teaching Legal English. *English for Specific Purposes World*. 2010. Issue 29. Vol. 9. P. 1–9.
- 68.Nida E., Taber Ch. *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: E J. Brill, 1982. 218 p.
- 69.Olsen F., Lorz A., Stein D. *Translation issues in language and law*. Palgrave: MacMillan, 2009. 239 p.
- 70.Pommer S.E. Translation as Intercultural Transfer: The Case of Law. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*. 2008. Vol. 3. № 1. P. 17–21.
- 71.Pym A. *Translation and Text Transfer*. Frankfurt-Main, Berlin; Bern; New York: Peter Lang, 1992. 228 p.
- 72.Reiss K., Vermeer H.J. *Towards a General Theory of Translational Action: Skopos Theory Explained*. NY: Routledge, 2013. 240 p.
- 73.Sarsevic S. *New Approach to Legal Translation*. UK: Kluwer Law International, 2000. 308 p.
- 74.Siewert K. O tworzeniu terminów prawnych na przykładzie terminologii polskiego i niemieckiego prawa handlowego. 2010. *Comparative Legilinguistics*, №3. S. 79–90.
- 75.Smith S. Culture Clash: Anglo-American Case Law and German Civil Law in Translation. *Translation and the Law*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 1995. P. 179–197.

76. Stepanova O.K. Linguistic and Semantic Aspects of Translating English Legal Terminology. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2013. Вип. 6. С. 103–109.
77. Woźniak-Kasperek J. Terminologia jako mapa świata. *Nauka – Dydaktyka – Praktyka*. 2015. №3. S. 174–185.
78. Wright C. Literary translation. NY: Routledge, 2016. 194 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

79. Grisham J. The Client. URL: <https://libcat.ru/knigi/detektivy-i-trillery/triller/thriller-legal/43872-john-grisham-the-client.html>

ДОДАТОК А

**Способи перекладу юридичних термінів у романі Дж. Грішема
«Клієнт»**

Структура терміну	Спосіб перекладу	Кількість терміноодиниць	
		Кількість	Відсоток
<i>Прості терміни</i>	Еквівалентний переклад	46	33,8%
	Описовий переклад	3	2,2%
	Транслітерація	4	3%
	Транскрипція	15	11%
	Додавання слів	1	0,7%
	Вилучення слів	1	0,7%
<i>Всього</i>		60	44,4%
<i>Складні терміни</i>	Еквівалентний переклад	6	4,4%
	Описовий переклад	1	0,7%
<i>Всього</i>		7	5,1%
<i>Складені терміни</i>	Еквівалентний переклад	30	22%
	Описовий переклад	16	11,8%
	Генералізація	3	2,2%
	Калькування	8	6%
	Перекладацький коментар	2	1,5%
<i>Всього</i>		59	43,2%
<i>Усього</i>		136	100